

Asia: VN/698/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä lausuttavaa esitetyistä muutoksista?

Pohjoismaisen työvoimapalvelun mallin mukainen perusajatus työnhakijoiden alkuvaiheen palveluun panostamisesta, palvelutarpeen arvioinnin, työnhaun tukemisen ja palveluihin ohjaamisen kehittämisestä on kannatettavaa. Lakiehdotukseen sisältyy kuitenkin paljon yksityiskohtaisia, kaavamaisia ja määrämuotoisia yksityiskohtia, joiden mukaisesti asiakkaan palveluprosessit asetetaan tiukkaan muottiin. Tämä kahlitsee mm. työllisyyden kuntakokeilujen kokeiluluonnetta ja aitoa palvelutarpeeseen työnhakijan ja omavalmentajan väliseen luottamukselliseen suhteeseen perustuvaa palveluprosessin rakentamista. Lakiesityksen mukaisten tehtävien hoitaminen ja aikataulujen noudattaminen edellyttäisi riittäviä henkilöresursseja, jotka eivät nykyisten resurssien ja lakiesityksen laskennallisten lisäysten jälkeenkään tule riittämään.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; taloudelliset vaikutukset?

Hallituksen esitys rahoituksen kasvattamisesta ja lisäpanostuksesta on oikeansuuntainen, mutta riittämätön. Erityisesti kokeilukunnissa kuntien kulut tulevat kasvamaan, mitä ei lakiesityksessä ole otettu huomioon lainkaan. Valtion tulee kompensoida kokeilukunnille aiheutuvat fasilitointikustannukset.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset viranomaisten toimintaan (ml. resursseja koskevat asiat)?

Lakiesityksen mukaan laskennallinen asiakasmäärä olisi 185/asiakaspalvelutyötä tekevä työntekijä, mikä poikkeaa huomattavasti esim. Tanskan ja Ruotsin mitoituksista. Tämä tarkoittaa sitä, että alku- ja työnhakukeskustelujen sekä työnhakusuunnitelmien laatimisen ja tarkistamisen ohessa tehtävät seuranta- ja kontrollointitehtävät ml. työttömyysturvan hoitaminen tulevat kuormittamaan henkilöstöä kohtuuttomasti.

Uusien työnhakijoiden virrat ajoittuvat alkukesään ja vuodenvaihteeseen, jolloin lakiesityksen mukaiset tiiviit alkuvaiheen kontaktoinnit osuisivat erityisesti kesälomakaudelle. Tämä ruuhkauttaa asiakaspalvelun ja lakiesityksen mukaisten aikataulujen noudattaminen tulee olemaan erittäin vaikeaa.

Lisärekrytoinneilla tulee olemaan vaikutuksia toimitilaratkaisuihin ja niihin liittyviin fasiliteetteihin ja näistä aiheutuu merkittäviä lisäkustannuksia kuntiin.

Asiakaspalveluhenkilöstöltä edellytetään vahvan ohjausosaamisen lisäksi vankkaa työmarkkinatuntemusta, tietoa työtehtävien vaatimuksista, koulutusten sisällöistä, työn hakemisen kanavista jne. Ammatillisen osaamisen kehittämiseen on panostettava ennen lain voimaantuloa. Samanaikaisesti vireillä oleva asiakastietojen käsittelyä ja palvelualustaa koskeva uudistus tuo niin ikään koulutus- ja perehdytystarpeita v. 2022 alkupuolelle.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; vaikutukset työllisyyteen?

Työnhakijaa ja työntekijää koskevat veloitteet työnhakukeskusteluineen ja työnhakuveloitteineen voi jossain määrin nopeuttaa työllistymistä. Rinnalle tarvitaan toimivat työmarkkinat sekä riittävät ja monipuoliset työllistymistä edistävät palvelut, joista on aidosti hyötyä.

Lausuttavaa vaikutusten arvioinnista; muut vaikutukset?

Ei lausuttavaa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakijan palveluprosessista?

Hallituksen esityksessä ei esitetä muutoksia tarjottavien palveluiden sisältöön tai määrään, työnhaun tukeminen keskiössä. Työnhakijalla on päävastuu työnhaun toteuttamisesta, työnhakija hakee

itselleen mieluisia ja sopivia työmahdollisuuksia. Työnhakija on oman työnhakijuutensa subjekti, jota työntekijä asiantuntijana tukee. Työnhakijalla on myös vahva vastuu monitoroinnista. Ohjeistusten ja tietojärjestelmien on oltava helppokäyttöisiä, yksiselitteisiä, selkokielellisiä ja läpinäkyviä niin, että työnhakijalle annetaan edellytykset onnistua tässä tehtävässä.

Alku- ja työnhakuhaastatteluille on lakiehdotukseen määritelty fyysinen tapaamispaikka, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Henkilökohtaisia tapaamisia on mahdollista järjestää esim. palveluntuottajan tiloissa, oppilaitoksessa tms. luotettavassa paikassa. Monikanavaisuuden kehittyessä myös muiden palvelutapojen hyödyntämiseen on annettava mahdollisuus. Muutoinkin digitalisaatio on oltava vahvasti henkilökohtaisen palvelun rinnalla esim. palvelutarpeen arvioinnissa alkuhaastattelussa.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien palveluprosessista?

Osa-aikaisten työnhakijoiden palveluprosessiin sisältyvät alkuhaastattelut ja kolme kuukauden välein järjestettävät työnhakukeskustelut ovat perusteltuja. Työnhakukeskustelun pitäisi olla mahdollista järjestää monikanavaisuutta hyödyntäen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien palveluprosessista?

Pitkiin palkkatukijaksoihin, työvoimakoulutuksiin ja omaehtoiseen opintoihin työttömyysetuudella työnhakukeskustelut olisi syytä rytmittää käynnistymään jo aikaisemmassa vaiheessa kuin viimeisen kuukauden kuluessa niin, että työnhakemista tuettaisiin meneillään olevan palvelun rinnalla ja ne olisivat toteutettavissa täydentävinä työnhakukeskusteluina. Haastattelu olisi mahdollista tehdä monikanavaisesti.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa muistutuksesta?

Työttömää työnhakijaa koskeva lainsäädäntö ja terminologia on vaikeaselkoista. Muistutusmenettely tuo viranomaispalveluun inhimillisemmän piirteen, mikä sinällään on positiivinen uudistus. Muistutuksen antaminen on automatisoitava niin, että sitä ei tarvitse tehdä manuaalisesti. Työnhakijoiden informointi muistutuksesta on oltava yksiselitteistä ja ymmärrettävää niin, että se ei aiheuta hämmennystä eikä ylimääräistä kontaktointia.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; yleistä lausuttavaa työnhakuvelvollisuudesta?

Työn hakeminen on lähtökohtaisesti työnhakijan perustehtävä ja tässä lakiehdotuksessa työnhaku on vastuutettu työnhakijalle itselleen. Erilaisissa tilanteissa olevat työnhakijat on lainsäädännön valmistelussa otettu huomioon, mikä on positiivista. Lakiehdotukseen sisältyy tulkinnanvaraisia määritelmiä, jotka arkityössä tuottavat päänvaivaa esim. siitä, kenet voidaan vapauttaa työnhakuvelvoitteesta.

Lakiehdotus sallii edelleenkin työkyvyttömiä henkilöiden rekisteröitymisen työnhakijaksi. Nyt olisi viimein syytä tarkastella esim. toimeentulotukilainsäädännön ja työttömyysturvalainsäädännön rajapintoja.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa osa-aikaista työtä tekevien työnhakuvelvollisuudesta?

Työnhakijat voivat olla osa-aikatyössä eri syistä ja osalle esim. osatyökykyisistä työkyky riittääkin vain osa-aikaiseen työhön. Heille muiden työmahdollisuuksien hakeminen ei tunnu tarkoituksenmukaiselle.

Sen sijaan silloin, kun työnhakijalla on edellytykset kokopäiväiseen työhön, lakisesitykseen kirjattu työnhakuvelvoite on kohtuullinen.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuudesta?

Yli 1 kk:n kestoisessa työvoimakoulutuksessa tai omaehtoisessa koulutuksessa työttömyysetuudella olevan työnhakuvelvoitteeseen sisältyy ristiriitaisuuksia. Näille työnhakija-opiskelijoille te-toimisto/kokeilukunta on velvollinen tarjoamaan työtä ja työnhakija on niitä velvollinen hakemaan. Työnhakija-opiskelijoiden omatoimiseen työnhakuun ei luoteta samalla tavoin kuin muiden työnhakijoiden ja näin ollen he ovat eriarvoisessa asemassa toisiin työnhakijoihin nähden.

Omaehtoiselle opiskelulle on asetettu tiukkoja vaatimuksia; koulutukset ovat pääosin tutkintotavoitteisia ja usein niihin hakeutuu alan- tai ammatinvaihtajia. Tämä opiskelumahdollisuus edistää mitä parhaiten työnhakijoiden työllistymistä ja siksi on erikoista, että koulutuksen alusta lähtien työnhakija-opiskelijalle asetetaan velvollisuus hakea työtä. Työnhakuvelvoite tulisi olla vasta koulutuksen loppusuoralla 1- 2 kk:ta ennen opintojen päättymistä. Pahimmillaan koulutukseen hakeutumisvelvoite kesken koulutuksen johtaisi koulutusten keskeytymiseen ja työttömyysriskin säilymiseen ennallaan. Koulutusten keskeytymisen riski on riski myös oppilaitoksille.

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; lausuttavaa

työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä?

Lakiesityksen mukaan työkyvyttömiä henkilöiden rekisteröitymisen työnhakijaksi sallitaan ja hyväksytään. Työkyvyttömille työnhakijoille tulisi löytää muu ratkaisu ja etuus kuin työttömyysturva, mikäli heillä ei ole edellytyksiä edes työelämään kuntouttaviin palveluihin. Nämä asiakkaat kuormittavat turhaan työllisyydenhoidon koneistoa (työnhakuhaastattelujen, suunnitelmien päivittämisen ja seurantatehtävät).

Julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettu laki; muuta lausuttavaa?

Ei lausuttavaa

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä eroamisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Työstä eroamisen määräajan kohtuullistaminen 45:n päivän mittaiseksi on kannatettavaa samoin kuin enintään viisi päivää kestävästä työstä eroamisesta ehdotettu 30 päivän korvaukseton määräaika.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa työstä kieltäytymisen perusteella asetettavasta seuraamuksesta?

Työstä kieltäytymisen määräajan kohtuullistaminen 45:n päivän mittaiseksi on kannatettavaa samoin kuin enintään viisi päivää kestävästä työstä kieltäytymisestä ehdotettu 30 päivän korvaukseton määräaika.

Työttömyysturvalaki; lausuttavaa porrastetusta seuraamuksesta?

Seuraamusten porrastaminen on kannatettavaa, mikäli se pystytään toteuttamaan ilman mittavia manuaalisia toimenpiteitä ja määräajat pystytään määrittelemään viiveettä. Mikäli määräajat edellyttävät työttömyysturvan asiantuntijakäsittelyä, työnhakijalle voi tulla pahimmillaan kuukauden odotusaika etuuden saamiseen, vaikka varsinainen korvaukseton määräaika olisi vain 7 tai 14 vuorokautta.

Tietojärjestelmiin on saatava laskuri, jonka avulla toistuvuuksien seuranta on automatisoitu.

Työttömyysturvalaki; muuta lausuttavaa?

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annetun lain muuttamisesta?

Lakiesityksiin sisältyvien muutosten vaikutukset kokeilukuntiin on kompensoitava kunnille.

Lausuttavaa muiden lakien muuttamisesta?

Tämän lakiesityksen ja ns. TYP-lain sekä tulevan monialaisten palvelujen lainsäädännön synkronointi toisiinsa jää avoimeksi samoin kuin yhdyspinnat sote-/hyvinvointialueisiin.

Lausuttavaa muutosten voimaantulosta ja siirtymäajan järjestelyistä?

Muutosten on suunniteltu tulevan voimaan 5/2022. Samanaikaisesti on suunnitteilla asiakastietojen käsittelyyn liittyvä muutos ja nämä yhdessä edellyttävät laajamittaista perehdytystä niin uusille kuin jo olemassa oleville työntekijöille. Muutosten ajankohta vuoden ruuhkaisimpaan aikaan kesälomien kynnyksellä on erittäin hankala.

Lausuttavaa suhteesta perustuslakiin ja säätämisyjärjestyksestä?

Ei lausuttavaa.

Muuta lausuttavaa?

Esitettyyn palveluprosessin uudistus painottuu työn hakemisen tukemiseen ja palveluihin ohjaamisen tehostamiseen, mikä on kannatettavaa. Sen sijaan työllistämiseen ja rekrytointiin liittyviä kannustuselementtejä malliin ei sisälly lainkaan ja tämä on selvä puute. Työntekijöiden liikkumavara kapeutuu entisestään eikä esim. työpaikolle jalkautumiseen ja työnantajien palveluun

työnhakijapalvelun rinnalla anneta pelimerkkejä. Toimistoympäristö on tässä lakiesityksessä kokenut uuden tulemisen. Palveluprosessin toteuttaminen toimisto-olosuhteissa ei voi olla ainoa ja paras tapa, siihen tarvitaan väljyyttä ja digipalveluja rinnalle tarkoituksenmukaisuusharkintaan perustuen.

Parhaillaan on meneillään tai vireillä useita työvoimapalveluihin liittyviä tai niitä sivuavia lakiesityksiä, joiden valmistelua on syytä katsoa tarkasti rinnakkain. Lisäksi mm. sote-uudistuksella on vaikutuksia työttömien työnhakijoiden palveluprosessiin. Iso kokonaiskuva pitäisi olla tiedossa, jotta eri osa-alueiden liittymäpinnat toisiinsa tulisivat näkyviksi, ymmärretyiksi ja huomioonotetuiksi.

Korhonen Mirva
Jyväskylän kaupunki